

Divisio III.

De singulis objectis, circa quae virtutes morales et officia humanarum rerum exercentur.

782 Postquam generalem notionem et conspectum diversarum virtutum dedimus, in uberiore explanatione eorum, quae ad virtutum exercitium et obligationem et ad peccata opposita eorumque gravitatem pertinent, sequendum duximus potius ordinem diversorum objectorum seu bonorum, circa quae virtutes morales officio suo funguntur. Nam laesae virtutis malitia mortalis plerumque non tam ex ipsius virtutis specie, quam ex objectis singulis desumitur; in theologia morali autem potissimum id patere debet, quandonam *graviter* circa aliquam virtutem peccetur, quando non.

Ita igitur, ad singula descendentes, tractationem de virtutibus completuri sumus, ut de obligationibus

1) circa bonum sociale; 2) circa bonum individuale, ipsius sc. hominis vitam et personam; 3) circa bonum conjugale; 4) circa bona externa fortunae; 5) circa bonum famae tractemus.

Quo patet, id etiam commodi sequi, ut prosequi possimus explanationem eorum, quae ad decalogi praecepta spectant, fere ex ipsius decalogi ordine consueto, siquidem obligationes circa bonum ordinis socialis quarto praecepto, circa bonum individuale quinto, circa bonum conjugale sexto et nono, circa bona fortunae septimo et decimo, circa bonum famae octavo praecepto continentur.

Peccatorum catalogum, quem alias longiorem praecipuis capitibus adjei, hic merito contrahere possum, quoniam uberior explicatio et enumeratio eorum, quibus contra singula praecepta peccari possit, hujus totius partis tractatio est principalis. Quare me continere possum in iis peccatis, quae magis consueta sunt, post singula decalogi praecepta explanata breviter in unum colligendis.

Tractatus I.

De officiis humanis atque peccatis, quae bonum ordinis socialis spectant.

Agunt de hac re imprimis: S. Alph. l. 3 (al. 4) n. 333—361, Elbel p. 3 n. 530—610, Reuter *theol. mor.* p. 1 n. 347 et *Neoconf.* n. 128—137, Pruner *Moralth.* 3. Theil 2. Abschn.

Obligationes circa bonum ordinis socialis respiciunt virtutes morales illas, quas ultimo loco praecedenti capite explanavimus, pietatem, observantiam, obedientiam cum justitia legali.

Socialis hominis natura eum collocat primo in societate domestica, per eam et cum ea in societate civili; supernaturalis autem rerum ordo per Christum restitutus et ad perfectionem adductus eum in Ecclesia atque sub ejus regimine constituit. Hinc ex relatione ad diversos Superiores diversa officia obligationesque oriuntur. Accedere potest subjectio libere electa aut ex necessitate auxiliarium institutorum oriunda.

„Honora patrem tuum et matrem tuam.“ Exod. 20, 12.

Hoc decalogi praeceptum quartum solius erga parentes subjectionis meminit, utpote quae prima omnium sit et maxime necessaria, et contra quam frequentius homo possit delinquere. — Constans autem interpretatio ad hoc praeceptum implicite reducit officia, tum quae ex qualibet subjectione oriuntur, tum quae ipsos Superiores erga subditos ligat.

Idque merito: nam quaelibet auctoritas, cui homo subicitur, aut primitus et radicitus in paterna potestate latet, aut paternae potestatis analogica est; et quaelibet subjectio ejusque obligationes pro fundamento habent curam et officium, quod vicissim Superiores egerunt et agere debent.

Caput I.

De mutua obligatione in societate domestica.

§ 1.

De obligatione parentum.

Natura ipsa specialem parentibus amorem erga filios indidit, quo 783 in cura, quam non sine multis incommodis iis impendere debent, excitentur et juventur. Qui specialis amor etiam *internus* titulo conjunctionis ex obligatione foveri debet, neque unquam haec obligatio cessat, sicut conjunctio ista intimaque relatio ad filios, in qua fundatur, nunquam dissolvitur.

Officia autem positivae curae *externae* et providentiae ex se temporanea sunt, possunt illa tamen per accidens quolibet tempore reviviscere, sicut quovis tempore erga hominem prorsus extraneum officium succurrendi per accidens ex communi amoris seu caritatis lege enasci potest.

Quare I. de amore ejusque laesione, II. de debita cura filiorum dicendum est.

I. Amoris interni 1. *positivum* officium non est ejusmodi, quod accuratius determinetur. Quamquam enim negari nequit, parentes etiam positivo actu filios suos aliquoties diligere debere: id tamen, quando alia officia implentur, satis superque fieri solet, neque *quoties* illa obligatio per se urgeat, accurate dici potest.

2. *Negative* autem violatur per actus amoris contrarios: qui si secundum ea, quae de caritate erga proximum dicta sunt, graviter pec-

caminosi evadunt, malitiam specificè graviorem mortalem continent, quam contra communem caritatem, scilicet contra *pietatem*. — Circumstantia igitur intimae conjunctionis parentum in peccatis illis, quibus amor vel cura debita contra filios graviter laeditur, in confessione aperiri debet; aliter infima species peccati non declaratur.

Hujusmodi peccata sunt: filios odio prosequi; invidiam erga eos fovere; eosque ab aspectu aliisve signis externis paterni affectus ita excludere, ut id merito pro manifestatione gravis odii habeatur; malum grave eis serio imprecari.

NB. Plerumque illa mali imprecatio seria non censetur; quare tum, seclusa imperfectione actus, grave peccatum ex solis adjunctis fit, si forte aut *gravem injuriam* contineat — quod summum erga filios adultos est, neque erga eos facile —, aut *grave scandalum*, quo pueri parentum exemplo diras imprecari doceantur.

3. Similiter si gravia mala filiis inferuntur, ut contumelia (quae tamen facilius levis manet, quam erga extraneos), diffamatio etc., praeter peccatum grave, quod actio ex sua propria natura continet, in confessione declaranda est circumstantia propinquitatis, quum malitia mortalis diversa sit, praeter justitiam aut *pietatem* aut communem *caritatem* delinquendo laedere.

NB. Delicta igitur occulta externis revelare, secundum ea, quae dicturi sumus postea circa 8. praeceptum, grave peccatum esse potest; parentes vero sibi invicem delicta filiorum manifestare, saepe expedit et necessarium est, quo melius praecaveantur peccata.

4. Peccari contra amorem potest etiam excessu: 1) omnia permittendo neque delicta puniendo etc. — quod tamen potius ad externam curam pertinet —, 2) uni filio prae aliis sine causa magis favendo: quod si notabiliter fit, grave peccatum — utique unius malitiae contra pietatem — esse potest atque fons multorum malorum gravisque in familia dissidiae.

784 II. Cura impendenda est corporalis.

1. Quam curam si omittendo negligunt, parentes *unam* laesae pietatis malitiam contrahunt — declarare tamen debent in confessione, *quid* neglexerint; si vero malum inferendo offendunt, *duplicis* malitiae, contra justitiam et pietatem, rei sunt.

2. Cura igitur corporalis prima est circa *vitam infantis*.

1) Ante nativitatem, ne mater uterum gestans foetui periculum inferat immodico vel imprudenti labore, lasciviis, saltationibus aliisve actionibus (diurno itinere), quibus uterus multum agitur, vehementi passione etc.; — ne maritus uxorem praegnantem male tractando, percutiendo abortui ansam det.

2) Post nativitatem, ut a filiolo suffocando caveant, aliave mala diligenter avertant. — Unde est, quod Ecclesia (v. Rit. Rom. post *baptism. infant.*) moneat matres, ne filiolos secum in lecto retineant. Quod utrum ex se grave periculum suffocationis ac proin mortale peccatum inducat, annon, a circumstantiis et moribus matris pendet. Von Olfers *Pastoralmedizin* p. 37 putat, hodie, quum mos non amplius sit, infantulum pannis tam arcte adstringere, periculum suffocationis communiter tantum non esse, ac proin

causas rationabiles adesse posse facilius, cur mater malit, infantulum secum in lecto collocari; verum si mater in somno inquieta est, periculum grave videtur esse, ne infantuli caput conterat.

3. Circa *sustentationem* 1) parentes tamdiu filios sustentare debent, donec sibi ipsi providere possint.

2) Imo etsi filii in adulta aetate sunt, si tamen re ipsa gravem necessitatem patiuntur, quamquam ex culpa sua, parentes liberos saltem alere debent, quum illi se alere non possunt. Hinc est, quod S. Alph. l. 3 (al. 4) n. 337 et 949 dicat: Etsi filius aut filia invito patre nuptias iniiit etiam indignas, pater eum *indigentem* alere tenetur et uxorem ejus. Cf. S. Thom. II. II. q. 101 art. 2.

4. Peculiaria circa victum et sustentationem quaeruntur de matre, sc. 1) de ejus officio lactandi filiolos. Proprio lacte filios alere, communiter dicitur esse ex praecepto: S. Alph. n. 336.

At a) hoc praeceptum, si aliunde filiolo satis providetur, per bonam nutricem, sub levi tantum obligare; b) causam justam debilitatis, aut etiam consuetudinis apud nobiles posse ab omni stricta obligatione sub peccato excusare; c) nihilominus grave praeceptum esse, *bonam* nutricem quaerere non solum relate ad corporalem infantis vitam, sed etiam relate ad influxum moralem, ne forte a nutrice vitiorum germina infanti cum lacte inserantur. Quare parochi et confessarii est, quantum fieri possit, matres potius *inducere*, ut proprio lacte filios suos alant. — Quod autem vix liceat unquam pro nutrice matrem sumere, quae sine *proprii* infantis *gravi* damno id munus suscipere nequeat, inde patet, quia non potest quispiam alterum ad grave officium laedendum inducere, etsi sibi maximo commodo sit.

2) Quaeritur de peccato, quod mater abjiciendo prolem committat. Nimirum haec quaestio agitari solet pro iis circumstantiis, quando mater ex peccato gravida prolem edidit, atque famae suae tuendae causa eam retinere nolit. — At etiamtum cum gravi periculo pro vita infantis illum exponere, gravissimum est peccatum duplicis malitiae infanticidii, contra justitiam et pietatem. Verum si hoc periculum abest, simulque bonae educationi etiam spirituali in religione catholica satis providetur, S. Alph. l. c. n. 336 cum Laym., Diana, Salm. etc. putat, licere ad praecavendam gravem diffamationem prolem illegitimam ad orphanotrophium mittere.

5. Parentes curare debent, ut filii secundum statum suum etiam 785 in posterum vitam agere possint. Quare peccant:

1) Si negligunt, quominus filii pro conditione sua sive artes sive literas addiscant, quo honeste se postea possint sustentare atque secundum conditionem suam vivere; verum quoad studia literarum animadvertatur oportet, rationem etiam potissimam habendam esse integritatis morum conservandae: de qua mox infra.

2) Si bona sua dilapident et propter dilapidationem atque prodigaliter causa sunt, cur filii decentiam justam status sui servare non possint. Quamquam enim parentes nullatenus obligantur, omnem curam impendere in divitiis augendis atque servandis, tamen moderata cura filiis suis *prospicere* debent secundum Apost. II. Cor. 12, 14: „Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis.“

3) Si absque legitima causa dotem convenientem filiae negant, quo minus honestum matrimonium inire, aut, si velit, ordinem religiosum ingredi possit.

786 III. Cura spiritualis etiam major habenda est. Quare vitam spiritualem supernaturalem debent 1. filiis procurare per *baptismum*, 2. promovere per *institutionem et bonum exemplum*, 3. protegere per *vigilantiam et correctionem*.

1. Quomodo baptismi dilatione peccetur, vide infra vol. II. de *baptismo*.

2. Ad institutionem filiorum pertinet, 1) ut parentes, potissimum mater, per se ipsos a teneris annis in necessaria fidei doctrina filios instruant, utque etiam praeveniant plenum rationis usum consuetudine orandi cum filiis; 2) ut filiis adolescentibus bonos magistros praeficiant. — Sed quoniam nostris temporibus scholae publicae adeo late patent, atque ad eas pueri mitti coguntur, operae pretium est videre, quousque parentes ex obligatione praecavere debeant damna spiritualia filiis facile oritura¹. Ad quod respondeo:

¹ Doctrinam hic n. 786 et 787 datam egregie illustratam habes in Instructione Sac. Congreg. de Propag. Fid. ad Episcopos Statuum Foederatorum Americae Sept. missa:

„Pluries S. Congregatio de Prop. F. certior facta est, in Foederatis Statibus Americae Sept. catholicae juventuti e sic dictis scholis publicis gravissima damna imminere. Tristis quocirca hic nuntius effecit, ut amplissimis istius ditionis Episcopis nonnullas quaestiones proponendas censuerit, quae partim ad causas, cur fideles sinant liberos suos scholas acatholicas frequentare, partim ad media, quibus facilius juvenes e scholis ejusmodi arceri possint, spectabant. Porro responsiones a laudatis Episcopis exaratae, ad supremam Congregationem Univ. Inquisitionis pro natura argumenti delatae sunt, et negotio diligenter explorato, feria IV, die 30. Junii 1875, per Instructionem sequentem absolvendam ab Em̄is Patribus judicatum est, quam exinde SS. Dñus Noster feria IV., die 24. Novembris praedicti anni, adprobare ac confirmare dignatus est.

Porro in deliberationem cadere imprimis debebat ipsa juventutis instituendae ratio scholis hujusmodi propria atque peculiaris. Ea vero S. Congregationi visa est etiam ex se periculis plena ac perquam adversa rei catholicae. Alumni enim talium scholarum, quum propria earundem ratio omnem excludat doctrinam religionis, neque rudimenta fidei addiscent, neque Ecclesiae instruentur praeceptis, atque adeo carebunt cognitione homini quam maxime necessaria, sine qua christiane non vivitur. Enimvero in ejusmodi scholis juvenes educantur jam inde a prima pueritia ac propemodum a teneris unguiculis, qua aetate, ut constat, virtutis aut vitii semina tenaciter haerent. Aetas igitur tam flexibilis si absque religione adolescat, sane ingens malum est.

Porro autem in praedictis scholis, utpote sejunctis ab Ecclesiae auctoritate, indiscriminatim ex omni secta magistri adhibentur, et ceteroqui, ne perniciem afferant juventuti, nulla lege cautum est, ita ut liberum sit errores et vitiorum semina teneris mentibus infundere. Certa item corruptela insuper ex hoc impendet, quod in iisdem scholis aut saltem pluribus illarum, utriusque sexus adolescentes et audiendis lectionibus in idem conclave congregantur, et sedere in eodem scamno masculi juxta feminas jubentur. Quae omnia efficiunt, ut juvenus misere exponatur damno circa fidem, et mores periclitentur.

Hoc autem periculum perversionis nisi e proximo remotum fiat, tales scholae tuta conscientia frequentari nequeunt. Id vel ipsa clamat lex naturalis et divina.

a. Si filii grave periculum contra bonos mores aut contra fidem subeunt, quod remediis adhibitis auferri nequit, sed proximum periculum manet, ne-

Id porro claris verbis S. Pontifex edixit, Friburgensi quondam Archiepiscopo die 14. Julii 1864 ita scribens:

„Certe quidem, ubi in quibuscunque locis regionibusque perniciosissimum hujusmodi vel susciperetur, vel ad exitum perduceretur consilium expellendi a scholis Ecclesiae auctoritatem, juvenus misere exponeretur damno circa fidem, tunc Ecclesia non solum deberet instantissimo studio omnia conari, nullisque curis parcere, ut eadem juvenus necessariam christianam institutionem et educationem habeat, verum etiam cogeret omnes fideles monere, eisque declarare ejusmodi scholas Ecclesiae catholicae adversas haud posse in conscientia frequentari.“ — Et haec quidem, utpote fundata jure naturali ac divino, generale quoddam enuntiant principium, vimque universalem habent, et ad eas omnes pertinent regiones, ubi perniciosissima ejusmodi juventutis instituendae ratio infeliciter invecta fuerit.

Oportet igitur, ut Praesules amplissimi, quacunq̄ possint ope atque operâ, commissum sibi gregem arceant ab omni contagione scholarum publicarum. Est autem ad hoc omnium consensu nil tam necessarium, quam ut Catholici ubique locorum proprias sibi scholas habeant, easque publicis scholis haud inferiores. Scholis igitur catholicis sive condendis, ubi defuerint, sive amplificandis et perfectius instruendis parandisque, [ut] in institutione ac disciplina scholas publicas adaequent, omni cura prospiciendum est. Ac tam sancto exsequendo consilio tamque necessario haud inutiliter adhibebuntur, si Episcopis ita visum fuerit, e Congregationibus religiosi sodales, sive viri sive mulieres, sumtusque tanto operi necessarii, ut eo libentius atque abundantius suppeditentur a fidelibus, opportuna oblata occasione, sive pastoralibus literis, sive concionibus, sive privatis colloquiis, serio necesse est, ut ipsi commoneant, sese officio suo graviter defuturos, nisi omni qua possunt cura impensaue scholis providerint. De quo potissimum monendi erunt, quotquot inter catholicos ceteris praestant divitiis ac auctoritate apud populum, quique comitiis ferendis legibus sunt adscripti.

Et vero in istis regionibus nulla lex obstat civilis, quominus Catholici, ut ipsis visum fuerit, propriis scholis prolem suam ad omnem scientiam ac pietatem erudiant. Est ergo in potestate positum ipsius populi catholici, ut feliciter avertatur clades, quam scholarum illic publicarum institutum rei catholicae minatur. Religio autem ac pietas ne a scholis vestris expellantur, id omnes persuadeant sibi, plurimum interesse, non singulorum tantum civium ac familiarum, verum etiam florentissimae Americanae nationis, quae tantam de se spem Ecclesiae dedit.

Ceterum S. Congregatio non ignorat, talia interdum rerum esse adjuncta, ut parentes catholici prolem suam scholis publicis committere in conscientia possint. Id autem non poterunt, nisi ad sic agendum sufficientem causam habeant; ac talis causa sufficiens in casu aliquo particulari utrum adsit necne, id conscientiae ac judicio Episcoporum relinquendum erit; et, juxta relata, tunc ea plerumque aderit, quando vel nulla praesto est schola catholica, vel quae suppetit parum est idonea erudiendis convenienter conditioni suae congruenterque adolescentibus. Quae autem ut scholae publicae in conscientia adiri possint, periculum perversionis, cum propria ipsarum ratione plus minusve nunquam non conjunctum, opportunis remediis cautionibusque fieri debet ex proximo remotum. Est ergo imprimis videndum, utrumne in schola, de qua adeunda quaeritur, perversionis periculum sit ejusmodi, quod fieri remotum plane nequeat, velut quoties ibi aut docentur quaedam, aut aguntur catholicae doctrinae bonisve moribus contraria, quaeque citra animae detrimentum neque audiri possunt, neque peragi. Enimvero tale periculum, ut per se patet, omnino vitandum est cum quocunque damno temporali, etiam vitae. Debet porro juvenus, ut committi scholis publicis in conscientia possit, necessariam christianam institutionem et educationem, saltem extra scholae tempus, rite ac diligenter accipere. Quare parochi et missionarii, memores eorum, quae providentissime hac de re Concilium Baltim.

que parentibus filios in ejusmodi scholam mittere, neque filiis ire licet; sed potius quaevis poena injuste imposita debet tolerari.

b. Si possibile est, periculum grave ita mitigare, ut proximum esse desinat, fieri potest, ut propter causam omnino gravem ejusmodi scholam frequentari liceat, modo efficacia remedia re ipsa adhibeantur. Talis causa gravis est: valde molesta vexatio ob injustam legem; impossibilitas aliter filiis providendi, ut postea decenter secundum statum suum vivere possint etc.

c. Nihilominus etiam tum, quando fortasse causa objective excusans tanta non est, ut periculum, quod vix non semper notabile manet, subire liceat, confessarii vel parochi est videre, utrum severiorem admonitionem atque pleniorum institutionem praevideat profuturam esse, annon. Si eam profuturam non esse merito putet, nihil relinquitur, nisi ut abstinendo a severiore agendi modo summopere et sancte inculcet parentibus obligationem, qua teneantur saltem filios praemonere et praemunire sufficienti instructione religiosa et admonitione seria, ne aures praebeant unquam iis, quae sive a discipulis sive a magistris contra catholicam fidem dicantur, vel quae alias ad peccata possint allicere, utque sibi fideliter referant, quae forte haec in re acciderint, quo melius pro futuro possint prospicere. Nimirum necesse est, ut id saltem parentes sibi persuadere possint, filios re ipsa satis praemunitos esse atque animi satis firmi, ne succumbant periculis: alias in bona fide neque relinqui, neque esse possunt¹.

d. Pericula quidem graviora esse solent in scholis superioribus, academicis etc., quam in inferioribus et elementaribus scholis: verum facilius

constituit, catechesibus diligenter dent operam, eisque explicandis praecipue incumbant fidei veritatibus ac morum, quae ab incredulis et heterodoxis impetuntur; totque periculis expositam juventutem impensâ curâ, qua frequenti usu Sacramentorum, qua pietate in Beatam Virginem studeant communire, et ad religionem firmiter tenendam etiam atque etiam excitent. Ipsi vero parentes, quive eorum loco sunt, liberis suis sollicitè invigilent, ac vel ipsi per se, vel, si minus idonei ipsi sunt, per alios de lectionibus auditis eos interrogent, libros iisdem traditos recognoscant, et, si quid noxium ibi deprehenderit, antidota praebant, eosque a familiaritate et consortio condiscipulorum, a quibus fidei vel morum periculum imminere possit, seu quorum corrupti mores fuerint, omnino arceant et prohibeant. Hanc autem necessariam christianam institutionem et educationem liberis suis impertiri quotque parentes negligunt; aut qui frequentare eos sinunt tales scholas, in quibus animarum ruina evitari non potest; aut tandem qui, licet schola catholica in eodem loco idonea adsit apteque instructa et parata, seu quamvis facultatem habeant in alia regione prolem catholice educandi, nihilominus committunt scholis publicis, sine sufficienti causa ac sine necessariis cautionibus, quibus periculum perversionis e proximo remotum fiat: eos, si contumaces fuerint, absolvi non posse in sacramento poenitentiae, ex doctrina morali catholica manifestum est. Collectanea S. Sedis n. 1339.

¹ Aliquando autem lege particulari recursus ad Episcopum praescribitur, ut parentibus liceat scholam non catholicam eligere: quae lex in suis locis certe obligat. Ita Concil. plen. Baltim. III art. 196: „Itaque parentes Catholicos non solum paterno amore hortamur, sed iis etiam *omni qua valemus auctoritate praecipimus*, ut dilectissimae proli suae . . . atque ideo eam in scholas parochiales vel alias vere Catholicas mittant, nisi forte *Ordinarius* in casu particulari aliud permitti posse judicet“. Dein art. 199 IV. „Decernimus: Omnes parentes Catholicos prolem suam ad scholas parochiales mittere teneri, nisi vel domi vel in aliis scholis Catholicis Christianae filiorum suorum educationi sufficienter et evidenter consulant, aut ob causam sufficientem ab Episcopo approbatam et cum opportunis cautionibus remediisque eos ad alias scholas mittere ab iis liceat.“

etiam quam in his, in illis remedia adhiberi possunt efficacia, si filii ipsi volunt; quoniam adolescentes firmioris animi et prudentioris iudicii sunt, quam tenellae aetatis pueri.

e. Pro scholis superioribus alias periculosis frequentandis remedium optimum et summopere inculcandum est, 1) ut parentes filium commendent viro pio et amico, qui in eum invigilet; 2) ut filius ipse studeat, at cum magna circumspectione, amicum pium et fidelem sibi deligere, quae conjunctio animum firmiorem reddat contra respectus humanos atque retrahat ab illicitis consortiis; 3) ut filius *saepe* accedat ad sacramenta, atque stabilem habeat confessarium doctum et pium, quocum non in confessione tantum, sed etiam privata visitatione difficultates libere communicare possit atque communicet.

f. Mittere ad scholam acatholicam, si praesto est catholica, etsi aditu ⁷⁸⁷ nonnihil difficilius, facile grave peccatum evadere potest 1) ex eo, quod sine causa justa fides atque boni mores periculo objiciantur; 2) quod positiva educatio religiosa negligatur; 3) quod pravum exemplum detur, quo alii pertrahantur ad imitandum, atque eo magis id attendi debet, quo magis forte a frequenti numero discipulorum facultas pendet catholicam scholam sustinendi; 4) accedere potest conniventia quaedam cum secta acatholica vel indifferentismo, sive ista agendi ratio ex tali affectu oritur, sive externam speciem ejusmodi pravi affectus praefert.

g. Quae prava conniventia si neque adest neque apparet — quod saepe ex conditionibus loci pendet —, aliae rationes supra recensitae adeo diminui possunt ex variis circumstantiis, ut de reatu gravi non jam constet, si modo magister acatholicus contra catholicam religionem nihil proferre audeat. Quare si non leve incommodum accedat, quod catholicam scholam frequentando incuratur, mitius judicandum est de parentibus, qui acatholicam scholam eligant; atque sola suasionem insistendum, quo suavius inducantur potius, quam severe urgeantur ad mutandum consilium.

h. Tandem convenit, imo necessarium est, ut in qualibet regione, collatis consiliis, confessarii et parochi eandem methodum in monendis parentibus sequantur. Atque rationem gravis peccati etiam ex ipsius loci circumstantiis multum pendere, discas, si recolligas, quae dicta sunt supra de scandalo et cooperatione. (Cfr. etiam *Instructio Vicarii Urbis* n. 658 not.)

3. Bono exemplo parentes doctrinam datam confirmare debent. ⁷⁸⁸

1) Quare si malo exemplo seu *scandalo* sunt filiis suis in re graviter peccaminosa praeter peccatum directi scandali, si adfuit, semper malitiam gravem contra *pietatem contrahunt*.

2) Hinc potissimum cavere debent, ne coram filiis imprecationibus, blasphemis utantur, de rebus turpibus — etsi sibi fortasse licitis — loquantur, aut negligentiam suam filiis ansam haec cogitandi inquirendive praebant.

3) Magis etiam scandalo directo peccant parentes, si filios ad peccata sollicitant atque inducunt.

4. Vigilantia parentum versari debet tum in vitiis filiorum, quae prodeant, tum in consortium eorum, quibuscum filii conversentur, tum in agendi modum, quem filii teneant, quando se latere putant.

Hinc 1) jam a teneris annis videri debet, ne vitiis naturae foveantur et crescant, sed ut potius succidantur. Imprudentissime igitur et pessime